

Capitolul 5

Noii stăpîni

„Securitate este și cu noi, și fără noi!”

Ministrul de Interne Alexandru Drăghici, la o ședință de bilanț a Securității din Cluj, aprilie 1955

Securitatea a avut o soartă aidoma cu a Partidului Comunist, pe care l-a servit: ea a dispărut de la sine, fără ca dispariția ei și problema „succesiunii” să fie statuate în vreun text de lege. În ambele cazuri, miza a fost privatizarea regimului comunist, după modelul care se pregătea în acele momente și în URSS, trecerea de la cizma bolșevică la pantoful capitalist – dar cu aceiași ciorapi cazoni. „Schimbarea la față” a Securității, camuflarea epoleților albaștri sub costumul Armani al parlamentarului, al ofițerului din serviciile secrete, al funcționarului public, al omului de afaceri de succes și chiar sub roba magistratului, a fost un proces discret. Abia acum, reconstituind ce a fost Securitatea în 1989, începem să-l înțelegem.

De ce sînt nocive rețelele securistice? Ce rău mai pot face? Ion Mihai Pacepa, proscris (din nou) în zilele noastre prin decizia autorităților, a explicat cât se poate de sugestiv pericolul conservării rețelelor Securității: „Ele au jucat rolul primordial în consolidarea comunismului de tip sovietic în România și în crearea unuia dintre cei mai detestați tirani din istoria țării și a lumii. Ele l-au menținut pe Ceaușescu la putere 24 de ani. Ele au fost principalele lui instrumente de guvernare. Ele pot oricînd crea un alt Ceaușescu”¹. Procesul e în plină desfășurare. Aparatul de propagandă comunist a fost înlocuit de cel pesedist, poliția se remilitienizează, justiția e de partid și de stat, opinia publică este manipulată și manelizată, avuția statului s-a privatizat discret în folosul noii oligarhii postcomuniste, tot mai arogantă și mai pasionată de vînătoare – la fel ca defunctul dictator. Mai lipsește doar consfințirea acestei realități prin noi alegeri libere. Ca-n 1946.

Imediat după prăbușirea regimului Ceaușescu, ofițerii Departamentului Securității Statului au suferit, la nivel instituțional, dar și individual, un proces

1. Ion Mihai Pacepa, *Moștenirea Kremlinului*, Editura Venus, București, 1993, p. 16.

similar cu cel denumit de psihologi „criză de identitate”. Fostul DSS era pe bună dreptate identificat de opinia publică drept cel mai periculos instrument al aparatului represiv comunist, iar drept consecință, slujbașii acestuia au devenit peste noapte, dintr-o elită privilegiată a regimului, oaie neagră și șap ispășitor pentru toate relele petrecute în România Socialistă. Această criză nu a fost însă de lungă durată. Foarte repede, noile structuri de putere au înțeles foloasele utilizării capacităților specifice ale foștilor securiști, din momentul în care și-au simțit amenințată poziția prin reînființarea partidelor istorice, în condițiile pluralismului politic. Concurența acestora trebuia anihilată pe cât posibil fără implicarea violentă a instituțiilor statului, ceea ce a impus controlarea și compromiterea lor, acțiuni pentru care cadrele DSS erau antrenate și totodată dispuse. Complicitatea între noile autorități și structurile fostei Securități a fost precedată de acțiuni menite să le pună pe cele din urmă în mod necondiționat în slujba puterii, profitându-se de incertitudinile și temerile securiștilor. Politicienii comuniști care au preluat puterea în România în decembrie 1989, imediat după fuga precipitată a soților Ceaușescu, s-au îngrijit de la bun început de soarta Departamentului Securității Statului – acest lucru datorându-se și faptului că mulți dintre exponenții noii puteri fuseseră, ca oponenti ai lui Ceaușescu din interiorul regimului (nu pentru că se opuneau acestuia, ci pentru că păstrau cu consecvență „linia” Moscovei), subiecți ai atenției temutei poliții politice comuniste. În această calitate, erau familiarizați cu metodele ei și îi cunoșteau eficiența. „Cu voia dumneavoastră”, printre primii pe această listă s-a aflat însuși Ion Iliescu.

„Pătrund o serie de curente, de opinii, o serie de influențe din afară”, condamna în iunie 1968 Ion Iliescu, pe atunci prim-secretar al UTC, atmosfera prea „liberală” care domnea în rândurile tineretului din România. Era în vara revoltelor studențești din Europa și după Primăvara de la Praga. Șeful de atunci al uteciștilor, același cu șeful statului român de după decembrie 1989, se ridica cu hotărâre împotriva „pletoșilor și bărboșilor”, rememorând în schimb cu mare nostalgie împlinirea a 20 de ani de la deschiderea șantierului de la Bumbești-Livezeni, aniversat, după cum anunța entuziasmat Iliescu, prin redeschiderea a patru șantiere naționale ale tineretului. De asemenea lucruri au nevoie tinerii, socotea liderul comunist, și nu de „curențele de gândiri retrograde, reacționare, care au circulat în cultura românească din trecut și cu deosebire între cele două războaie mondiale, pentru că mai ales în ultima vreme în viața noastră literară acest lucru a devenit o modă”. Și Ion Iliescu nu spunea aceste cuvinte în fața oricui. Tonul fără echivoc al unei asemenea poziții, dominat de o mentalitate mai degrabă apropiată anului 1948 decât anului 1968, s-a făcut auzit în cuvîntarea pe care Iliescu o rostea la o „convocare a cadrelor din

unitățile centrale și teritoriale de Securitate care desfășoară muncă informativă în institutele de cercetări științifice, uniunile de creație și instituțiile de învățământ superior”². Cum a ajuns Iliescu să țină cuvântări în fața ofițerilor Securității? Pentru istorici este lesne de înțeles, la o analiză a statutului poliției politice în sistemul comunist: securiștii erau subordonații activiștilor de partid – și nu invers. Iar pe parcursul carierei sale politice în cadrul acestui sistem, Ion Iliescu a avut nenumărate ocazii pentru întâlniri „de lucru” cu Securitatea, chiar și când era „marginalizat” la Iași. Conform regulilor vremii, el comanda, practic, Securitatea ieșeană în vremea în care era prim-secretar. Regula a fost statuată încă din 1954, sub influența tentativei de lovitură de stat a lui Lavrenti Beria, temutul șef al KGB-ului. Iar acest fapt nu s-a petrecut numai în România, ci și în celelalte state ale „blocului sovietic”. Cu toată împotrivirea lui Alexandru Drăghici, predecesorul lui Iliescu în Comitetul Central, organele de Securitate au fost puse în subordinea celor de partid, inclusiv la nivel local. În 7 iulie 1954, chiar Nicolae Ceaușescu puncta în fața prim-secretarilor pe regiuni, a șefilor Securității de la București și din teritoriu că „primul secretar are drept de control asupra întregii activități a organelor Ministerului Afacerilor Interne din regiune. Șeful din regiunea MAI este obligat să informeze pe primul secretar al comitetului regional de partid despre întreaga activitate a MAI din regiune. Șefii organelor raionale ale MAI vor informa personal și în mod sistematic pe primii secretari ai comitetelor raionale ale partidului despre manifestările dușmanului de clasă, precum și despre problemele care necesită intervenția organelor de partid. Prin această hotărâre se pune sub controlul partidului întreaga activitate a MAI”³. Prim-secretarii, printre care s-a numărat și „marginalul” Iliescu, erau astfel beneficiari direcți ai informărilor zilnice ale Securității cu privire la starea de spirit și puteau da „sarcini” organelor locale ale acesteia. Dar această poveste este mult mai lungă și nu își are locul aici. Cert este că ascendența lui Ion Iliescu asupra securiștilor nu este numai rodul faptului că le-a dat o mână de ajutor la Revoluție; se cunoșteau de mai mult timp.

De fapt, vorbeau aceeași limbă. Ion Iliescu a reluat temele sale favorite în fața românilor (cu sprijinul postului național de televiziune și de radio, ambele excelând în obediență) la 7 ianuarie 1990. „Revoluția înseamnă, acum, muncă”, rezuma fostul oficios *Scînteia*, rebotezat *Adevărul*, pe prima pagină și cu același corp de literă cu care erau pe vremuri prezentate Congresele partidului⁴. Acum,

2. Textul integral al cuvântării lui Ion Iliescu se află în Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, fond D, dosar nr. 86, vol. 11.

3. Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond CC – Cancelarie, dosar nr. 83/1954, f. 59.

4. Pentru întreaga campanie de manipulare dusă de putere după decembrie 1990, precum și pentru modalitatea în care emițătorii și-au identificat receptorii și au adaptat mesajele

partidul devenise un singur om și, în mod paradoxal, omul devenise reprezentantul democrației. Până la recuperarea Securității nu a mai fost decât un pas.

Acest pas s-a făcut în împrejurările în care voluntarismul de tip Bumbăști-Livezeni a lăsat loc nostalgiei pentru „lupta de clasă” din vremurile de glorie ale „construirii socialismului”. Faptul s-a petrecut la sfârșitul lunii ianuarie a anului 1990, odată cu creșterea popularității partidelor istorice. Motivațiile lui Ion Iliescu, ale celor din anturajul său ori pur și simplu ale victimelor unei ingenioase manipulari care condamnau de la tribune, la televiziune sau în presă în termeni duri, de tip stalinist, „opozitia” și în special partidele istorice sînt evidente din însuși conținutul acestor atacuri. Ele reflectă în general teama foștilor comuniști de a pierde puterea, în condițiile pluralismului politic.

Campania de calomniere s-a permanentizat, practic, în oficioasele Frontului Salvării Naționale după marea manifestație de la București din 28 ianuarie 1990, care a urmat autoproclamării acestuia ca partid. Atacurile au fost reluate pe posturile publice de televiziune și radio, fără să se permită dreptul la replică pentru restabilirea adevărului. Uneori, aceste atacuri au frizat absurdul. Iată, într-o inventariere succintă, țintele și temele predilecte ale campaniei: despre cunoscuta disidentă Doina Cornea se afirma că împarte bani în scopuri politicianiste și umblă prin țară pentru a cumpăra întreprinderi, că este de fapt evreică și că, alături de Radu Cîmpeanu și Ion Rațiu, al cărui nume real ar fi Rácz János, a semnat un „tratat” cu un funcționar al Ministerului de Externe ungar. Documentul recunoștea, chipurile, drepturi ale Ungariei asupra Transilvaniei și prevedea o „vînzare” detaliată a teritoriului românesc, în beneficiul celor trei. Falsul a fost publicat de mai multe ori în facsimil și difuzat prin marile orașe ca pretins manifest, atestînd așa-zisa tranzacție. De asemenea, despre Corneliu Coposu s-a afirmat că a trăit aproape întreaga viață în Occident, străin de greutățile românilor, prilej cu care s-a și lansat sintagma de mare popularitate „Voi n-ați mîncat salam cu soia”. În cotidianul *Azi*, oficiosul FSN, Constantin Ticu Dumitrescu a fost acuzat cu ajutorul unor fotografii falsificate că ar fi participat la asasinatele legionare de la Jilava și Strejnic, omițîndu-se să se spună că avea pe atunci doar 12 ani. Octavian Știreanu, redactorul-șef din acea perioadă al cotidianului *Azi*, a fost selectat după alegerile din 2000 consilier în stafful personal al președintelui Iliescu.

Toată această campanie de calomniere s-a permanentizat, practic, în 1990-1992. Ea este tipică fostului Serviciu „D” (Dezinformare), condus de colonelul Mihail Stan, ajuns din 1990, după cum am arătat, general și adjunct al directorului SRI

în funcție de așteptări, vezi analiza făcută de Alina Mungiu în *România după 1989. Istoria unei neînțelegeri*, Editura Humanitas, București, 1995.

Virgil Măgureanu⁵. Se poate recunoaște în aceste exemple modelul clasic de acuzare a adversarilor utilizat de regimul comunist, fie că sînt vînduți ungurilor, fie că sînt vînduți „jidaniilor”, fie că sînt legionari, deși nu în puține cazuri asemenea acuzații se contrazic una pe alta. A existat însă și o metodă mult mai subtilă de compromitere a posibilității unei alternanțe la puterea instaurată odată cu transformarea Frontului Salvării Naționale în partid politic. Astfel, prin Legea partidelor, statuată prin Decretul nr. 8 din 31 decembrie 1989 de către Consiliul Național al FSN, se prevedea posibilitatea înființării unui partid politic cu doar 251 de adeziuni. Ulterior, un sondaj de opinie realizat la începutul lunii martie 1990 și publicat în presa vremii chiar cînd în Parlamentul provizoriu al României se dezbătea legea electorală releva că, din 5.617 subiecți chestionați, 81,9% considerau numărul adeziunilor insuficient și numai 13,8% își declarau acordul cu acesta. Pe fondul de mai sus, acțiunea de compromitere a opoziției a fost dublată ca efect, întretinîndu-se derizoriul vieții politice și al dezbaterilor CPUN, televizate zilnic. Iar ulterior, după tactica „tovarășilor de drum” deja exersată în urmă cu o jumătate de veac, au intrat în primul Parlament al României formațiuni politice de tipul „Partidului Liber Schimbist”. Confuzia era totală.

Pe acest fond, nu a existat nici cel mai mic semn public de căință din partea vreunui activist de partid sau lucrător al fostei Securități, principalele instituții vinovate de starea în care se găsea țara la sfîrșitul anilor 1980. Pentru a înțelege cum minciuna a luat locul adevărului, iar ura, pe cel al fraternității în decembrie 1989, trebuie să ne întoarcem din nou în timp, pe la mijlocul anului 1989, cînd la Departamentul Securității Statului domnea liniștea. Deși în sferele mai înalte, ale „profesioniștilor”, departe de urechile bănuitoare ale „ceiștilor” de la Serviciul de cadre și protecție contrainformativă al Securității și de „căteii” ministrului Postelnicu, se aproximau cu strîngere de inimă evenimente de natură să schimbe fața României, la baza piramidei activității, informatorii Securității și majoritatea ofițerilor operativi își vedeau liniștiți de treabă, „încadrîndu-și obiectivele”. Pe mulți dintre ofițerii DSS, ziua de 22 decembrie 1989 i-a găsit nepregătiți. Un exemplu : derularea evenimentelor a fost atît de rapidă, încît, la două ore după ce curtea Inspectoratului Securității din Brașov era împînzită de mulțime, o mașină aducea de la una dintre fermele Gospodăriei de Partid din

5. Consultarea colecției cotidianelor *Azi* (oficiosul FSN), *Adevărul*, *Tineretul liber* (fostele oficioase ale Partidului Comunist și, respectiv, UTC-ului), precum și a altor ziare apropiate „Frontului”, cu deosebire din lunile februarie-iunie 1990, dar chiar pînă spre sfîrșitul anului 1992, este edificatoare în privința acestei campanii de dezinformare și calomniere.

apropierea Brașovului o jumătate dintr-un porc, pe care șefii locali ai Securității îl „comandaseră” pentru sărbători⁶. Aceeași lipsă de imaginație în evaluarea evenimentelor care au urmat, izvorită din sentimentul fiecărui securist de apartenență la o castă imuabilă, a dus la blocarea sistemului. Așa că, după 22 decembrie, ofițerii Securității au asistat, practic, la dispariția instituției în care lucraseră.

Nici în haosul generalizat care a domnit în 22 decembrie 1989 și nici ulterior, modul de dizolvare și de punere sub control a structurilor DSS nu a fost clar precizat în succesiunea de acte normative emise de puterea provizorie. În aceeași situație s-a aflat și aparatul Partidului Comunist. Mai întâi, în comunicatul către țară al Consiliului Frontului Salvării Naționale (CFSN), citit la televiziune de Ion Iliescu pe 22 decembrie 1989 în cursul serii, se spunea doar că „întreaga putere în stat este preluată de Consiliul Frontului Salvării Naționale. Lui i se va subordona Consiliul Militar Superior, care coordonează întreaga activitate a armatei și a unităților Ministerului de Interne”. Deși această formulare era suficient de confuză pentru a amplifica nesiguranța și deruta fără margini din acea perioadă, CFSN a revenit abia pe 24 decembrie cu un alt comunicat, în care se arăta : „Unitățile Ministerului de Interne se vor integra în Ministerul Apărării Naționale, care preia comanda unică asupra tuturor trupelor și mijloacelor de luptă ale țării”⁷. În cele două zile care au urmat fugii lui Ceaușescu, asupra fostei Securități fusese aruncată anatema, dar demonizarea s-a rezumat doar la nivelul conștiinței publice. Pentru că începuse dizolvarea ei în apele puterii „provizorii”, a lipsit, de atunci și pînă la declararea comunismului drept „ilegitim și criminal” de către președintele Traian Băsescu, o condamnare oficială a acțiunilor represive ale fostei poliții politice. Dar și aceasta a rămas pur formală : nimic nu li s-a întîmplat foștilor securiști, care continuă să primească, conform Asociației Foștilor Deținuți Politici⁸, pensii de șapte pînă la zece ori mai mari decît cele ale propriilor victime.

O mutare deloc lipsită de importanță pe tabla de joc a acelor zile a reprezentat-o emiterea pe 25 decembrie de către CFSN a unui decret, cu un unic articol, care avea următorul conținut : „Se numește în funcția de ministru al Apărării Naționale generalul-colonel Nicolae Militaru”. Suspectat de Ceaușescu de trădare în favoarea KGB-ului, generalul Militaru fusese îndepărtat din funcțiile de comandă de aproape un deceniu, timp în care se aflase sub atenta supraveghere a Securității. Odată instalat în funcție, ministrul Apărării a semnat chiar a doua zi după

6. Am asistat personal la această scenă, decupată parcă din filmele neorealiste : cu toată gravitatea situației, angajatul civil al Securității aflat la volan voia o semnătură de la superiorii săi, spre a se „descărca” de marfă.

7. Domnița Ștefănescu, *Cinci ani din istoria României. O cronologie a evenimentelor. Decembrie 1989 – decembrie 1994*, Editura Mașina de Scris, București, 1995, p. 34.

8. Informație de la domnul Octav Bjoza, președintele AFDPR.